

Planificació Familiar a la Marina Alta

Una història personal

Matias Monfort
Metge ginecòleg

Era l'any 1975 quan, em trobava adscrit com a alumne intern a l'Hospital Provincial de València (actual Hospital General) al departament de Maternitat, vaig rebre una invitació per a una reunió de Planificació Familiar. A l'aula de l'Escola d'Infermeria ens aplegàrem metges, infermers/es, llevadores, metges residents i estudiants de medicina. Dues persones lideraren la reunió-assemblea, el **Dr. Zaragoza Orts** (cap del servei de Ginecologia) i el **Dr. Vilata Corell** (Adjunt de Dermatologia).

El motiu de la reunió no era un altre que informar sobre la Planificació Familiar i constituir l'Associació de Planificació Familiar i Malalties de Transmissió Sexual del País Valencià. Abans s'havien tingut converses amb associacions similars de l'Estat espanyol com l'Associació de Planificació Familiar d'Euskadi i la de Catalunya.

La Planificació Familiar era una mena d'activitat integral i assistencial-preventiva no oferta en la Cartera de Serveis de la Sanitat Pública de l'Estat espanyol (INSALUD), aleshores influenciada per les pressions de l'Església i el règim polític de l'època (així doncs, els fullets explicatius dels mètodes anticonceptius remesos per la IPPF (Federació Internacional de Planificació Familiar) estaven retinguts a la duana de l'Aeroport de Manises com material pornogràfic). Una necessitat que la població més desafavorida econòmicament demanava amb insistència. Calia aconseguir una assistència integral en un àmbit quotidià com és la relació de parella, on s'inclou la sexualitat, l'anticoncepció en totes les seues formes, les malalties de transmissió sexual i l'embaràs no desitjat amb la consegüent demanda d'avortament. Era l'anomenat esperit de la Planificació Familiar.

La IPPF, deia, «Els serveis de planificació familiar es defineixen com el conjunt de prestacions que ofereixen els professionals sanitaris especialitzats que inclouen activitats i pràctiques educatives, preventives, mèdiques i socials que impregna les persones físiques, inclosos els menors d'edat, determinen lliurement el nombre i l'espaiat dels seus fills i seleccionen els mitjans més adequats a les seues circumstàncies».

Cal assenyalar que la IPPF és una organització no governamental que té com a objectius generals la promoció de la salut reproductiva i la salut sexual, així com la defensa de l'accés a l'avortament induït i el lliure accés als mètodes anticonceptius com a mitjà de planificació familiar, promovent així inter-

nacionalment la incorporació a la salut pública de l'avortament segur. Va ser fundada el 1952 a Mumbai, Índia. Més de 149 associacions que treballen en més de 189 països són actualment membres de la IPPF.

Matgaret Sanger, una de les fundadores de la IPPF al III Congrés de Mumbai

Unitat de Planificació Familiar i ETS de Dénia

Una volta finalitzada la formació ginecològica, el meu àmbit de treball es traslladà a la Marina Alta. És a Dénia on tinc la sort de conèixer una persona singular i honesta, **Jaime Bertomeu Bolufer**, practicant, podòleg i, sobretot, una figura política de vocació, Regidor de Sanitat de l'Ajuntament de Dénia. Les converses en les guàrdies d'urgència de l'Ambulatori del Carrer Campo donen com a resultat un projecte per a oferir la Planificació Familiar al municipi de Dénia.

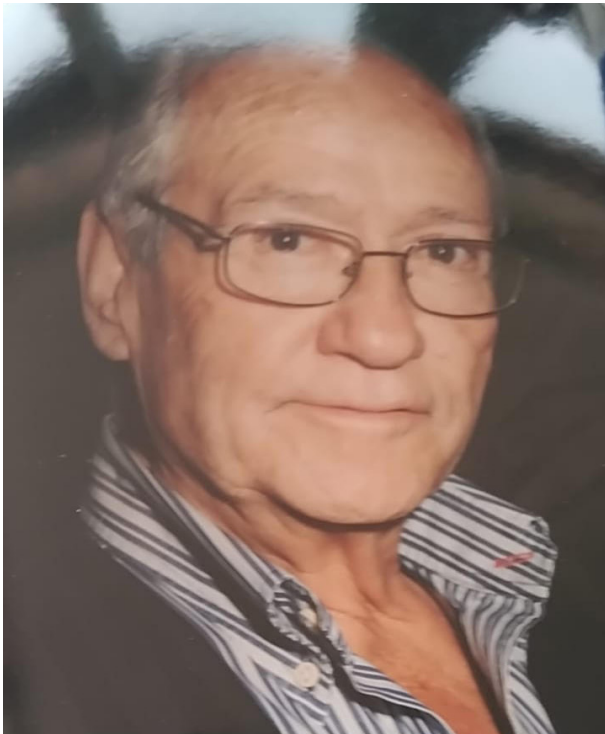
A l'any 1983 s'estableix un conveni entre l'Ajuntament de Dénia i la Consulta Privada del ginecòleg **Dr. Monfort** per a l'assistència gratuïta en matèria de mètodes contraceptius i malalties de transmissió sexual dirigida a totes les dones de la ciutat. L'equip

assistencial estava format per un ginecòleg, una auxiliar d'infermeria i una auxiliar administrativa.

Inicialment les consultes no varen estar nombroses. No existia cap informació institucional o pública d'aquesta iniciativa a nivell de la població. Com ocorre en tots els pobles, el boca a boca va estar el mitjà de comunicació.

Ja dins del 1984, les demandes de consulta de mètodes anticonceptius van anar en augment, incloses les d'altres municipis de la comarca.

Jaime Bertomeu Bolufer (Regidor de Sanitat de Dénia)

Centre de Planificació Familiar i Malalties de Transmissió Sexuals (MTS) de la Marina Alta

Al finals de 1984, un grup del personal de la Clínica Dr. Doménech (primer Hospital Comarcal concertat amb INSALUD) s'organitza com a cooperativa amb el nom de *Policlinico Médico-Quirúrgico*. En el departament de ginecologia de la clínica quedà ubicada temporalment la Unitat de Planificació Familiar que definitivament es traslladà a uns pisos del carrer Abu Zeyan, seu definitiva de la policlínica esmentada.

La demanda assistencial de mètodes anticonceptius per a dones d'altres poblacions mobilitza els responsables polítics que contacten amb Jaime Bertomeu en sol·licitud d'informació.

Cal eixamplar l'assistència anticonceptiva a la resta de la comarca. Després de moltes reunions es constitueix la Mancomunitat de Planificació Familiar de la Marina Alta, on s'inclouen els 33 municipis de la comarca. El suport econòmic recau sobre els mateixos ajuntaments en quantitats segons el nombre de veïns i la renda familiar disponible de cadascú. Els recursos humans estan formats per un ginecòleg, un metge generalista, una infermera, una sexòloga i

una auxiliar administrativa. Els centres mèdics dels municipis estaran a disposició dels professionals per ha desenrotllar la seua tasca. Les consultes municipals tindran una periodicitat setmanal en els pobles, i diària a Dénia.

Es tractava d'un model nou al País Valencià i a l'Estat espanyol. Un model de gestió sanitària de tipus preventiu i integral, que comprenia, a més de l'activitat assistencial (mètodes anticonceptius i la seua aplicació, reproducció i malalties de transmissió sexual), l'activitat informativa i formativa a la comunitat sobre sexualitat, sobre la interrupció de l'embaràs no desitjat, sense deixar de banda la tasca d'investigació. Allò que es coneix com *l'esperit de la Planificació Familiar*.

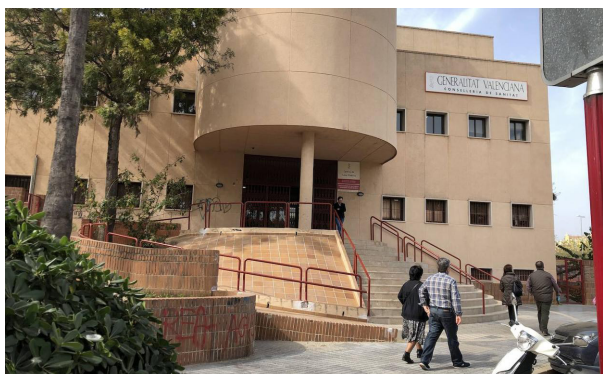

Salvador Doménech Mallol (traumatòleg i director de la Clínica)

Centre d'Orientació Familiar (COF)

Del funcionament de un Centre de Planificació Familiar de tipus comarcal a la Marina Alta arriben notícies a la Conselleria de Sanitat, a València. El Director General de Planificació Sanitària del País Valencià, **Gonzalo Lázaro Martín** (Resident a l'Hospital Provincial i assistent a les reunions fundacionals del 1975) i, també, diputats de les Corts es reuneixen amb alcaldes de la comarca en demanda d'informació sobre el funcionament del model. La Conselleria de Sanitat es trobava llavors elaborant l'esborrany per a la sectorització d'Àrees Sanitàries del País Valencià.

L'any 1986, un encontre casual amb **Ferran Martínez Navarro** (professor de Medicina Preventiva i Salut Pública a la Facultat de Medicina de València i que era Director General de Salut a la Generalitat Valenciana), amb qui havia col·laborat anteriorment, ens obrí la porta a la possibilitat de disposar d'un Centre de Salut Pública a Dénia, on seria ubicat el Centre de Planificació Familiar de la Marina Alta. Per a poder obtindre'l, era condició indispensable que l'Ajuntament oferira un lloc per a la seua ubicació. L'espavilat Jaime Bertomeu no va perdre l'oportunitat i l'any 1989 s'inaugurà el Centre de Salut Pública de Dénia, on tindria la seu el Centre d'Orientació Familiar: tres despatxos, sala d'espera, sala d'actes i magatzem. La plantilla la formaven dos metges, una infermera, una auxiliar administrativa i una sexòloga. Un luxe.

Centre de Salut Pública de Dènia

Centre Sanitari Integrat. Dènia

La Conselleria de Sanitat absorbí el Centre de Planificació Familiar i MTS de la Marina Alta i l'inclougué a la seua Cartera de Serveis dins del grup d'Unitats Especialitzades de Suport a l'Atenció Primària, depenent d'aquesta direcció però amb caràcter autònom. Quedaven integrats en la xarxa comarcal de Centres d'Atenció Primària.

Amb aquests recursos, a banda de la llavor assistencial, es desenvolupa la funció informativa destinada, principalment, a la població entre 13-14 anys de la Marina Alta en les matèries de fisiologia dels aparells reproductius, mètodes contraceptius i sexualitat. Així com l'inici de treballs d'investigació en la matèria que ens competeix i prevenció del càncer genital femení

Centre de Salut Sexual i Reproductiva (CSSiR)

La reestructuració dels recursos sanitaris comarcals ens porta a un nou destí, el Centre Sanitari Integrat (CSI) de Dènia, en les antigues consultes externes d'especialistes de l'Hospital de La Pedrera. A hores d'ara, podem completar la totalitat dels objectius de la Planificació Familiar d'una manera integrada. És a dir, aplicació de tots els mètodes contraceptius (inclosos els quirúrgics, coordinats amb els serveis d'Urologia i Ginecologia de l'Hospital Marina Salut), diagnòstic i tractament de malalties de transmissió sexual, assessorament i resolució de la interrupció voluntària de l'embaràs no desitjat (en col·laboració de clíniques concertades), consulta de sexologia, formació continuada sobre planificació familiar als alumnes de 13-14 anys i metges residents de medicina de família, prevenció del càncer

Calia aconseguir una assistència integral en un àmbit quotidià com és la relació de parella, on s'inclou la sexualitat, l'anticoncepció en totes les seues formes, les malalties de transmissió sexual i l'embaràs no desitjat.

genital femení (coordinats amb el Servei d'Anatomia Patològica) i admissió i seguiment en reproducció assistida (col·laboració amb les unitats de reproducció assistida de l'hospital La Fe i l'hospital Clínic de València). Aquestes activitats produeixen treballs de investigació publicats en revistes científiques o presentats en congressos i reunions. En definitiva, es completen tots els objectius que conformen l'estructura d'allò que entenem per planificació familiar.

Epíleg

Ha estat un resum de la història d'un projecte on la col·laboració i l'esforç de polítics i professionals de la salut han aconseguit omplir un buit de l'atenció sanitària encallada en els tabús, els dogmes i l'obscurantisme, com era tot allò relacionat amb les relacions sexuals.

La planificació familiar a la Marina Alta ha sigut un exemple de projecte comunitari de salut en la unitat comarcal de caràcter preventiu i integral, on l'actor (en aquest cas, actriu) ha estat la dona, com a principal víctima de la ignorància i el dogmatisme en aquest camp. Ha estat conegut com el *Model de Dènia* i s'ha traslladat a la resta d'àrees de salut valencianes. A més, ha estat l'única a aconseguir tots els objectius inicials plantejats des del mateix moment del naixement de la planificació familiar.

Un dels majors èxits de la tasca d'informació/educació a tota la comunitat escolar de la comarca ha estat la disminució dels embarassos no desitjats entre els menors d'edat. Per altra banda, el protocol aplicat en la inserció del DIU (dispositiu intrauterí) ens ha permés tenir les taxes més baixes de fracassos de tota la Unió Europea.

La tasca educativa arriba fins el programa de pràctiques presencials destinades a Residents de Metges de Família en formació, mitjançant la inscripció del CSSiR a la Facultat de Medicina d'Alacant.

Una història que no haguera sigut possible sense la participació de polítics, professionals de la salut i gestors compromesos en fer realitat una necessitat comunitària preventiva prioritària, llavors abandonada.

El meu petit homenatge al catalitzador de l'empresa, professional, polític de grans qualitats i amic que ja no està present, Jaime Bertomeu Bolufer. No dubte que, allí on siga, assomarà el seu somriure guilopo, delator.

